

1) Էնեպոյ մեծ կամարն ու երկընէ ճամբան :

1) ԵՆԵՏԻԿ քաղաքը Լճրիական ծովին մէկ ծայրը կը գտնուի պէս շինուած ըլլալով, ասկէ քսան տարի առաջ ու մանց մտքէն անցեր էր թէ ցամաք երկրին հետ թէ որ կամուրջով մը կապուի աս քաղաքը, շատ աւելի գիւրու թիւն կ'ըլլայ քաղաքացւոց : Լճր կարծիքը ոմանց աւելորդ բան երեւցեր էր, ոմանց ալ նաեւ փնասակար . բայց երբոր 1) Էնեպոյէն ինչուան 1) Իլան շինուելու երկրէն ճամբուն խօսքը ելաւ, աս կամուրջը շինելու ալ ամենահարկաւոր սեպեցին . ուստի 1835ին 1) Էտունա ու 1) Իլանի անուանով ճարտարապետներուն առաջարկութեամբ որոշուեցաւ կամրջին գիւրջն ու ձեւը, ու 1841ին ապրիլի 25ին 1) Էնեպոյ գերապատիւ պատրիարքը ու Խաւրիոյ փոխարքան մեծ հանդիսով կամրջին հիմանը առաջին քարը դրին, ու անցած 1845ին նոյեմբերի 8ին գրեթէ բոլոր շէնքը լմնցաւ :

Լճր կամրջին երկայնութիւնը 3601 ու կէս մետր է, լայնութիւնը 9 մետր . տակի կամարները 222 հատ են . վրան հինգ տեղ լայնակէկ հրապարակներ կան . մէկը մէջտեղը՝ որ ամենէն մեծն է, մէկաւորները իրարմէ հաւասար հեռաւորութեամբ : Հիմը ցիցերու վրայ դրած է, 1) Էնեպոյ ուրիշ շէնքերուն պէս . ան ցիցերուն վրայ հաստ գերաններ գամուած են՝ վանդակի ձեւով . անոնց վրայ դրուած են մեծա մեծ քարեր որ Խտրիայէն կուգան 1) Էնեպոյ : Կամրջին երկու կողմը երկերկու ոտնաչափ բարձրութեամբ յենարաններ կան՝ նոյնպէս Խտրիայի քարէ, ու տեղ տեղ աս յենարանները սիւնազարդ են : Կամարներուն վրայ կրով ու փոքր քարով ըստուած հողով ծեփ դրուած է, անոր վրայ հող լցուած ու ծեփած, անոր վրայ տեսակ մը կուպր՝, կուպրին վրայ ալ

խիճ՝ . ան խճին վրայ դրուած են զուգահեռական գերաններ՝ որոնց վրայ է երկրթէ ճամբան : Լճր որովհետեւ ցամաք երկրէն քաղաքը ջուր բերելը ատենով հարկ կրնայ սեպուիլ, անոր համար կամրջին երկու կողմը մէյմէկ ջրանցք կայ, և ասոնց մէջ կրնան դրուիլ ջրի ագուգաները՝ :

Կամրջին երկայնութեւն վրայ քառասունութը ական շինուած է, որ եթէ յանկարծ թշնամիք ուզեն քաղաքը վազել, ան ականներուն կրակ տրուի ու կամուրջը կտրուի քաղաքէն :

Լճր հանուր հաշուով մը՝ 75,000 ցից՝ զարնուած է կամրջին տակը, ամէն մէկուն երկայնքը գրեթէ 4 մետր . 21 միլիոն աղիւս գործածուել է, ու 134 հազար քառակուսի ոտնաչափ քար : Ինչուան հիմա եղած ծախքն է գրեթէ 5 միլիոն ֆրանք :

Տեսքին կողմանէ սիրելի պարզութիւն մը ունի աս կամուրջը, այնպէս որ ամենեւին աւելորդ զարդարանք մը չերենար վրան . բայց միանգամայն մէկ ահեղութիւն մըն ալ ունի որ կարծես թէ հին Հռովմայեցւոց մեծագործութիւններէն մէկն է :

Լճր տարի յունուարի 3ին ու 4ին առջի փորձերն ըրին աս կամրջին վրայ շոգեկառքով երթուելու ընելու . բայց հանդիսաւոր նաւակատիքը եղաւ յունուարի 11ին : Պատրիարքը օրհնեց կամուրջը, ետքը բոլոր քաղաքին մեծամեծները մտան շոգեկառքեր . ան միջոցին կամրջին երկու կողմէն թնդանութներ սկսան արձրկել՝ ինչուան որ շոգեկառքը կամրջին վրայէն սահեցաւ գնաց 7 վայրկէնի մէջ (որ նաւակով կէս ժամէն աւելի կը քշէ) : Լէս ժամէն հասան Պատուա քաղաքը . անտեղի մեծա մեծներն ալ հետեւին անին ու մէկ ժամ ճամբայ ընելէն ետեւ հասան 1) Իլէնցա . որով ան ճամբան որ 6 ժամէն աւելի կը քշէր, մէկ ու կէս ժամ

1 Մէյքան :

2 Գաղէֆ :

3 Գաֆէն :

4 Գաթրան, զիֆէ :

1 Չափը :

2 Քիւնի, օլուգ :

3 Լաւը :

մոլան մէջ կտրեցին , այնպէս որ Վ ե-  
նետիկ՝ Պատուա ու Վ իջենցա կար-  
ծես թէ իրեքը մէկ քաղաք դարձան :

Պատուայէն Վ իջենցա շինուած  
ճամբուն ծախքը մէկ միլիոն հարիւր  
հազար ֆիորինէն աւելի եղեր է :  
Վ ենետիկէն ինչուան Վ իջենցա ամ-  
բողջ ճամբուն երկայնութիւն է 67,835  
մետր ու 40 հարիւրամետր : Իս մե-  
ծագործ ճամբուն ու կամրջին օգու-  
տը՝ յարգն ու փառաւորութիւնը ա-  
ւելի կ'իմացուի՝ երբոր լմընայ նաև  
Վ իլանի ճամբան որ ասոր հետ պիտի  
միանայ :

## ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

### ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

#### Ղաֆէրէի շարք հանելու արուեստ :

ԻԱԶԽԱԿԻՊ օրագրիս երկրորդ տա-  
րւոյն մէջ՝ ճանկդեղէ շաքար շինելուն  
վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը  
տալէն ետքը , խոստացեր էինք որ ու-  
րիշ անգամ աւելի տեղն 'ի տեղը բա-  
ցատրենք աս դիւրին ու օգտակար ա-  
րուեստը , որ թերեւ մեր ազգէն ալ  
ոմանք որ կարողութիւն ու փափաք  
ունին ասոր փորձը ընելու՝ անոնց օգ-  
նութիւն մը ըրած ըլլանք :

Սօտերս իմանալով որ աս նիւթս  
ազգայնոց հաճոյական բան է , ու ու-  
մանք ինչուան փորձի ալ ձեռք զար-  
նելու միտք ունին՝ թէ որ շինելու կեր-  
պը իմանան , աս կարգաւ զատ զատ  
յօդուածներով ճակնդեղէ շաքար շի-  
նելու կերպը կը ստորագրենք , աւելի  
Սատթէոս Տոմպալ անունով հռչա-  
կաւոր գաղղիացւոյն փորձերուն հե-  
տեւելով :

1 Երես 27 , 72 :

2 Յանուանէ աս խնդիրքս ըրաւ մեզի 'նիկիոյ  
գաւառին մէջ Սելէզ գեղէն ուսումնասէր պարոն  
Գրիգորը Տէր Յարութիւնեան անցած տարի  
նոյեմբերի 30ին գրած թղթովը :

Ա .

Պորթարանին մէջ Բռնուելու աշխարհ-  
ութան Ժամանակին ու կարգին վրայ :

ՂԱԿՆԴԵՂԻՆ վրայ ընելու աշխա-  
տութիւնները ընդհանրապէս ձմեռը  
կ'ըլլան , բայց որչափ կարելի է կա-  
նուխ պէտք է սկսիլ , իսկ ցուրտ տե-  
ղուանք գէթ սեպտեմբերի սկիզբնե-  
րը : Վ եց ամիս անընդհատ կրնայ աշ-  
խատուիլ , այնպէս որ կիրակի ու տօն  
օրերը դուրս հանելով՝ գրեթէ հա-  
րիւր յիսուն օր կը մնայ աշխատանքի :  
Իայց որովհետեւ ճակնդեղը շտեմա-  
րաններու մէջ լեցընելուդ պէս կը  
սկսի տաքնալ խմորիլ այլայլիլ , և աս  
այլայլութիւնը բոլորովին արգիլելու  
ճար չկայ , պիտի նայիս որ գէթ քիչ  
մը ուշացընես . անոր համար թէ որ  
կարենաս նոյեմբերի վերջերը աշխա-  
տանքը լմընցընել՝ մեծ վաստակ կ'ը-  
նես :

Իրաւ է որ աշխատանքը ուշ ձգողն  
ալ աս վաստակս ունի որ կամաց կա-  
մաց առաջ տանելով գործողութիւնը ,  
ճակնդեղին աւելցուքները՝ փտած-  
ները՝ կոթերը հետ զհետէ կենդա-  
նեաց պաշար ու կերակուր կ'ընէ .  
բայց հոս մեր խօսքը շատ շաքար հա-  
նելուն վրայ է . իսկ թէ որ մէկուն  
բանին աւելի ձեռք տայ երկու օգուտն  
ալ փնտռելը , ինքը գիտէ :

Շատ գործարաններու մէջ ցորեկը  
միայն կ'աշխատին . բայց գիշեր ցորեկ  
անընդհատ ու միակերպ աշխատու-  
թիւնը շատ աւելի մեծ շահի դուռ է :  
Վ ասն զի յայտնի է որ կաթսաները  
կամ խալկինները միշտ տաք պահելով՝  
աւելի քիչ փայտ կամ ածուխ կ'եր-  
թայ՝ քան թէ ամէն օր նորէն նորէն  
տաքցընելով . ասկէ աւելի մեծ օ-  
գուտն ան է որ գործողութիւնը ան-  
ընդհատ որ ըլլայ , տեսակ տեսակ աշ-  
խատութիւններն ալ նոյնպէս անընդ-  
հատ կ'ըլլան , այսինքն քերելը , ձգմե-  
լը , զտելը , Ժողվելը և այլն . իսկ թէ